

¹⁸ Інформаційний лист Верховного Суду України від 26.12.2005 р. № 3.2.-2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v3-2-700-05>

¹⁹ Постанова Верховного Суду України по справі №07/149 від 20.11.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/3402045>

Резюме

Статтю присвячено проблемам правового регулювання розмежування юрисдикції спеціалізованих судів по розгляду справ про оскарження рішень Антимонопольного комітету України. Проаналізовано наявну судову практику, сформульовано рекомендації щодо удосконалення законодавчого регулювання окреслених проблем.

Ключові слова: інтелектуальна власність, недобросовісна конкуренція, Антимонопольний комітет України, оскарження рішень, підвідомчість справ.

Резюме

Статья посвящена проблемам правового регулирования разграничения юрисдикции специализированных судов по рассмотрению дел об обжаловании решений Антимонопольного комитета Украины. Проанализирована имеющаяся судебная практика, сформулированы рекомендации по усовершенствованию законодательного регулирования обозначенных проблем.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, недобросовестная конкуренция, Антимонопольный комитет Украины, обжалование решений, подведомственность дел.

Summary

The article is devoted to problems of legal regulation of division courts jurisdiction in cases of appeal against decisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine. Analyzed judicial practice and formulated recommendations for the improvement of legislative regulation of these problems.

Key words: intellectual property, unfair competition, the Antimonopoly Committee of Ukraine, appeals of decisions, jurisdiction over cases.

Отримано 25.10.2011

С. С. САВИЧ

*Сергій Святославович Савич, аспірант
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗАЗНАЧЕНЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ І ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ ЗГІДНО РЕГЛАМЕНТУ 510/2006 ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Продукти сільського господарства та продовольчі товари регіонального походження займають важливе місце на ринку. Увага до них з боку споживачів зумовлена, у першу чергу, високою якістю цих виробів, їх смаковими характеристиками. Зазначення цих товарів, як і будь-які комерційні позначення, дозволяють споживачам ідентифікувати відповідний виріб на ринку. Широкий попит на ці товари, висока ціна часто є спокусами для імітації з боку осіб, які ніякого стосунку до місця їх виготовлення не мають. Особливо гостро проблема охорони зазначень цих продуктів постала внаслідок розвитку світової торгівлі, коли зруйновані торговельні бар'єри між державами дали змогу промисловим виробникам виготовляти їх у великих кількостях, послугуючись при цьому їхніми зазначеннями, створюючи невинуватну конкуренцію цим товарам навіть у країнах походження. Як приклад можна навести судовий процес у справі грецького сиру «Фета», найменування якого як регіонального продукту отримало загальноєвропейську охорону, незважаючи на заперечення ряду виробників з Німеччини, Данії, що використовували сучасні технології виробництва цього сиру і давно сприймали його як видову назву.

Європейський Союз, заснований на принципах свободи торгівлі, змушений був врахувати і загрози, які ця відкритість може нести національним економікам. Однією з таких є можливість перетворення географічних зазначень у видові, яка шкодить в тому числі й національним культурам, адже кулінарія є її невід'ємною складовою, а тому це підриває серед іншого національну ідентичність держав.

У ЄС було введено наднаціональний режим охорони зазначень для цих продуктів. Тут слід виділити окремо сільськогосподарські та продовольчі товари, яким надається охорона на підставі Регламенту 510/2006, а також традиційні продукти, зазначення яких охороняються на підставі Регламенту 509/2006. Їх було виключо-

чено з національних законодавств держав-членів ЄС, натомість запроваджено загальносоюзний рівень охорони.

Ініціатива у запровадженні загальносоюзної охорони зазначень регіональних і традиційних продуктів належала французам, що може пов'язуватись з тим, що у даній країні віддавна існує особлива система реєстрації, сертифікації та контролю цих продуктів та їх зазначень. У Франції ще 1935 р. створено Національний інститут найменувань місць походження (Institut National des Appellations d'Origine), на який покладалось завдання охорони зазначень регіональних і традиційних продуктів як частини історичної спадщини країни¹.

Актуальність вивчення питання особливостей загальносоюзної охорони зазначень сільськогосподарських і продовольчих товарів для України пояснюється декількома тезами.

По-перше, у нашій державі існує значна кількість регіональних продуктів, які потенційно можуть отримати загальносоюзну охорону. На жаль, в Україні досі не зареєстровано жодного зазначення сільськогосподарського продукту чи продовольчого товару, хоча українські регіони багаті такими виробами. Це може пояснюватись складнощами і невизначеністю порядку реєстрації цього різновиду географічних зазначень в Україні.

По-друге, у Європейському Союзі передбачено можливості реєстрації та охорони зазначень не лише країн-членів, а й третіх країн. Запровадження цієї можливості було причиною скасування Регламенту 2081/92 і прийняття на його основі нового – Регламенту Комісії ЄС 510/2006. Саме завдяки активним напояганням країн – підписантів Угоди TRIPS, переважно Австралії, можливість реєстрації зазначень третіх країн була застережена у новому акті, що відкриває шлях і для виробників України реєструвати на рівні ЄС свої географічні зазначення.

По-третє, необхідність вивчення та аналізу питання охорони географічних зазначень на рівні Європейського Союзу зумовлює також проголошена перспектива членства України у Співтоваристві. Незважаючи на те, що Україна, як третя країна, може реєструвати у ЄС свої зазначення, досвід показує, що ця процедура для країн, які не є членами ЄС, досить складна.

Питання особливостей охорони зазначень сільськогосподарських продуктів і продовольчих товарів у вітчизняній юридичній науці практично не висвітлене. Ним займається доволі вузьке коло спеціалістів, які пов'язують свою наукову роботу з вивченням охорони комерційних позначень. Тут варто назвати роботи Ю. Л. Бошицького та Г. Андрощука. Розглянула питання охорони цих зазначень у ЄС в контексті євроінтеграції України у своїй дисертації М. І. Архипова та деякі інші. Проте вказані дослідження торкались в основному лише загальноєвропейських особливостей, для нас же важливим є вивчення особливостей охорони на прикладі конкретної держави – Польщі. У польській юридичній науці увагу цьому питанню приділили у своїх працях Р. Скубіш, Е. Цалка, М. Кемпінські та ін.

Хоча згадані зазначення мають загальноєвропейський рівень охорони, така охорона має і свою національну частину, невід'ємну від неї. Національна частина загальносоюзної охорони має підготовчий характер, супроводжується цілим рядом заходів, що сприяють реєстрації позначення у ЄС, а тому залишати її поза увагою означало б відмовити у системному розгляді питання, що для наукового дослідження є недопустимим.

Окрім того, союзний рівень охорони зазначень перебуває у тісному зв'язку із національним, що можна продемонструвати на прикладі уже згаданого рішення Суду Справедливості ЄС у справі сиру «Фета», коли одним з аргументів, чому Суд Справедливості відмовився визнавати зазначення «Фета» видовим було те, що грецький уряд припинив практику відступу від традиційних методів виробництва цього сиру з коров'ячого, а не козячого молока, вчасно вжив відповідних заходів, передбачивши у своєму національному законодавстві у 80-х роках минулого століття географічні межі виробництва товару, метод виготовлення, створив всі необхідні умови, аби фета на території держави виготовлялась за традиційною технологією (п. п. 77–78 рішення)².

Розглядаючи дане питання, слід враховувати відповідну перспективу запровадження в Україні такої системи охорони у разі вступу нашої держави до Європейського Союзу, а тому вести відповідну підготовчу роботу у національному законодавстві.

Вступ Польщі до ЄС характеризувався тим, що цілий ряд зареєстрованих там географічних зазначень для сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів втратив правову охорону. Національна складова союзної охорони передбачається в окремому законі про реєстрацію та охорону назв і зазначень сільськогосподарських продуктів, продовольчих товарів, а також про традиційні продукти від 17 грудня 2004 р.³. Слід зауважити, що не можна змішувати національну складову загальносоюзної охорони та власне національну охорону. У Республіці Польща остання не здійснюється щодо зазначень сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів. Йдеться саме про національну частину загальносоюзної охорони, до якої можна віднести заходи держави, спрямовані на забезпечення реєстрації зазначення у Комісії ЄС та її подальшої охорони нормами Регламенту 510/2006, а саме: національну частину реєстраційної процедури, режим тимчасової національної охорони позначення, заявленого на реєстрацію у Єврокомісії включно до дати надання йому загальносоюзної охорони, а також контроль з боку держави за специфікацією.

Поширення на територію Польщі дії згаданого Регламенту ЄС мало свої особливості, що відрізнялося від ситуації країн, які вже були членами ЄС до 1 травня 2004 р. У зв'язку зі вступом до ЄС разом з Польщею Чеської Республіки, Естонії, Кіпру, Латвії, Литви, Угорщини, Мальти, Словенії та Словаччини було прийня-

то Регламент 918/2004, що передбачав жорстку альтернативу для ново долучених країн: або реєстрацію цих зазначень у Комісії ЄС, або втрату будь-якої охорони щодо них. Національна охорона уже зареєстрованих до введення в дію на території Польщі вказаного Регламенту про зазначення сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів мала припинитись 31 жовтня 2004 р. Цей акт сприйнято у польській юридичній літературі як дискримінаційний у зв'язку з тим, що відносно давніших країн-членів така жорстка альтернатива Комісією не ставилась. Існують також питання щодо легальності цього акта у частині відношення до предмету його охорони зазначень продовольчих товарів, які, відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства, не виступали предметами спільної політики країн-членів, у тому числі й щодо охорони їх зазначень. Це призвело до того, що в польській юридичній доктрині висловлюються думки про необхідність скасування положень цього Регламенту в частині охорони зазначень продовольчих товарів⁴. У зв'язку з цим виникає необхідність визначення предмету охорони згаданого нормативного документа.

Регламент Ради ЄС 510/2006 сам безпосередньо визначає, зазначення яких сільськогосподарських продуктів у продовольчих товарів підлягають охороні, послуговуючись при цьому їх простими переліками, не вдаючись до визначення самих понять сільськогосподарських продуктів можна знайти у Договорі про заснування ЄС, відповідно до ст. 32 якого *«сільськогосподарська продукція – це та, що вирощена на землі, продукти тваринництва та рибальства, а також продукти первинного обробки, безпосередньо пов'язані з цією продукцією»*.

Проте, відповідно до частини 3 цієї ж статті не вся сільськогосподарська продукція підлягає дії спільної сільськогосподарської політики членів ЄС (під якою розуміється і охорона зазначень), а тільки ті конкретні продукти, що перелічені в додатку 1 Договору⁵.

Регламент 510/2006 відносить до предмету своєї охорони лише ті сільськогосподарські продукти з даного додатку, які безпосередньо споживаються людиною у їжу. Поряд із цим до предмету охорони Регламенту віднесено також продовольчі товари, наведені в додатку 1 (пиво, макарони, гірчиця, ін.), а в додатку 2 перелічено ще ряд сільськогосподарських продуктів, окрім тих, що наведені у Договорі про заснування ЄС. У цей перелік, проте, віднесені уже ті продукти, що не споживаються людиною: сіно, льон, шерсть. Причини їх віднесення до предмету охорони Регламенту пояснюються, як вказує Е. Цалка, тим, що законодавець ЄС пішов на зустріч деяким виробникам, для яких ці товари становили головне джерело доходів⁶.

Окремо слід виділити продовольчі товари. Визначення продовольчих товарів міститься у Регламенті Ради ЄС 178/2002, правда, під назвою «продовольство», *під яким розуміється будь-яка субстанція або продукт, перероблені, частково перероблені або не перероблені, призначені для споживання людьми або такі, які могли б споживатись людьми*.

Слід також згадати про вина та спиртні напої, зазначення яких мають окремий режим правової охорони і не підлягають охороні нормами Регламенту 510/2006, незважаючи на те, що алкогольні напої по суті є продовольчими товарами. Окрім того, предметом охорони Регламенту залишаються, наприклад, зазначення пива.

У Регламенті 510/2006 передбачається два види зазначень, до яких можуть бути віднесені відповідні сільськогосподарські продукти та продовольчі товари.

Згідно п. а ч. 1 ст. 2 Регламенту, *найменування походження – це назва регіону, визначеного місця або, у виняткових випадках, країни, якою позначається сільськогосподарський продукт або продовольчий товар, який походить з цих регіонів, визначеного місця або країни та має якість або інші характерні властивості, що істотно мірою або ж виключно зумовлені географічним середовищем (під яким розуміється людський та природний чинники). При цьому виробництво, переробка та приготування цього сільськогосподарського продукту чи продовольчого товару відбуваються на визначеному географічному просторі*.

Відповідно до п. б ч. 1 ст. 2 Регламенту *географічним зазначенням є назва регіону, визначеного місця або, у виняткових випадках, країни, якою позначається сільськогосподарський продукт або продовольчий товар, який походить з цього регіону, визначеного місця або країни та має якість, репутацію або іншу характерну властивість, які зумовлені його географічним походженням. При цьому їх виробництво або переробка, або приготування відбуваються на визначеному географічному просторі*.

Дія положень Регламенту 510/2006 була б неможливою без створення у національних законодавствах країн-членів відповідних передумов для його застосування на їх території. Вище уже згадувалось про складові національної частини загальноєвропейського охорони сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів.

Заявки на реєстрацію відповідних зазначень подаються міністру у справах сільського господарства, який у випадку відповідності заявленого зазначення вимогам Регламенту подає його у Єврокомісію. На час розгляду заявки Єврокомісією на території Республіки Польща щодо неї здійснюється тимчасова національна охорона на підставі закону про реєстрацію та охорону назв і зазначень сільськогосподарських продуктів, продовольчих товарів, а також про традиційні продукти.

Привертає увагу передбачена цим законом охорона традиційних продуктів та їхніх назв, а також Список традиційних продуктів, що є важливим механізмом промоції як безпосередньо самих традиційних продуктів, так і найменувань сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів.

Традиційні продукти – це вироби, що характеризуються оригінальним способом виготовлення, що передається з покоління в покоління, з урахуванням середовища, регіону та його населення. Надзвичайно важливе значення для подібного виду продуктів має доступність інформації про них. З цієї метою польський

законодавець передбачив внесення назв (найменувань) цих продуктів до списку традиційних продуктів. Підставою для цього слугує якість або виняткові особливості, що виникають внаслідок застосування традиційних методів виготовлення. Традиційним методом вважається, відповідно до арт. 47 закону, його використання протягом не менше як 25 років. Назва або географічне походження цього продукту не має значення для внесення до цього списку, необхідно лише, щоб був наявний названий строк.

Головною особливістю, що відрізняє традиційні продукти та їх назви (зазначення) від географічних зазначень та найменувань місць походження, є незалежність їх якості або інших ознак від природного середовища або людського фактора. Вживання географічного походження у назві продукту є допустимим, але не вказує на їх зв'язок. Особливістю даного об'єкта є те, що до традиційних продуктів можуть бути віднесені продукти, які одночасно можуть бути зареєстровані як назви походження або географічні зазначення, тобто ті, які мають характерний зв'язок із середовищем.

Багато сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів можуть мати тривалу традицію свого виробництва. Йдеться, звісно, про ті, що можуть бути зареєстровані як найменування місця походження. У випадку, коли зазначення сільськогосподарського продукту або продовольчого товару не виконує вимоги Регламенту 510/2006, воно може бути розміщено у списку, що сприятиме його промоції, а також запобігатиме перетворенню назви у видову, якщо зазначення з тих чи інших підстав не буде зареєстроване Єврокомісією.

Особи, що бажають зареєструвати відповідне найменування походження або географічне зазначення сільськогосподарського продукту або продовольчого товару, повинні подати специфікацію. Вона повинна містити: 1) назву продукту; 2) його опис; 3) географічні межі; 4) підтвердження, що товар походить із вказаної місцевості; 5) методи виробництва; 6) зв'язок продукту з відповідним регіоном; 7) контроль за специфікацією; 8) особливості маркування; 9) окремі вимоги національних законодавств.

Окремої уваги потребує питання здійснення контролю за специфікацією. Слушно зауважує російська вчена С. А. Горленко, що без наявності відповідного контролю за виробництвом товару виникає гостра проблема захисту прав споживачів, які мають бути впевнені у якості виготовлених товарів⁷. Доводиться констатувати, що в нашій державі не вироблено механізмів контролю, а це є однією з головних умов специфікації, що його має забезпечувати відповідна держава. Найчастішою причиною відмови у реєстрації зазначень з третіх країн з боку Єврокомісії була саме відсутність у країні відповідного механізму контролю специфікації⁸.

Порівнюючи польський закон про право промислової власності⁹ та вимоги Регламенту щодо контролю за виробництвом продукції, маркованої відповідними географічними зазначеннями, неважко помітити значну ліберальність першого у цьому питанні. Відповідно до положень згаданого акта, передбачення у заявці механізмів контролю може бути, але не є обов'язковим. Жорсткість вимог ЄС щодо процедур контролю пояснюється ставленням його до охорони цих комерційних позначень як до частини загальноєвропейської спільної політики якості. Географічним зазначенням присвячено окремий розділ у Зеленій книзі ЄС щодо якості сільськогосподарських продуктів¹⁰.

Слід розрізняти державний контроль та контроль відповідності зі специфікацією. Другий здійснюється ще до введення товару в оборот і має на меті встановити, чи відповідає товар вимогам специфікації¹¹.

У Республіці Польща контроль за відповідністю зі специфікацією виробництва зазначень, що є охоронюваними найменуваннями походження, охоронюваними географічними зазначеннями, гарантованими традиційними особливостями здійснює інспекція якості сільськогосподарських і продовольчих товарів, а також приватні сертифікаційні організації, які уповноважуються міністром у справах сільського господарства. Виробникам надається право обирати з-поміж сертифікаційних організацій, хто здійснюватиме контроль за їх діяльністю. Ці приватні організації підлягають нагляду з боку тієї ж інспекції якості. Обсяг повноважень двох структур різниться. У разі порушення вимог специфікації шляхом введення невідповідного товару в оборот, інспекція якості вправі заборонити використання охоронюваних найменування походження, географічного зазначення і гарантованої традиційної особливості, заборонити уведення товару на ринок або ж вилучити його з обороту.

Як приклад можна продемонструвати контроль, що здійснюється за специфікацією Осципка. Сир, виготовлений із овечого або коров'ячого молока, Осципек – важливий елемент національної культури Польщі. Згідно специфікації як його інгредієнт може застосовуватись молоко або «польської гірської вівці» або «польської червоної корови». Для інспекторів якості має значення встановлення способу випасання цієї худоби, чи відбувається він у заявлених за специфікацією географічних межах. Особливістю є його виготовлення у сільській місцевості при застосуванні традиційної методики, що полягає у копченні його у відповідному приміщенні та використанні дерев'яних знарядь¹².

Отже, охорона зазначень сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів у країнах-членах ЄС здійснюється на загальносоюзному рівні. Національний та загальносоюзний рівень охорони мають відмінності не лише у предметі охорони, а й у її обсягах. Контроль за специфікацією є обов'язковою умовою заявки на реєстрацію зазначення сільськогосподарського продукту або продовольчого товару. Суворий підхід щодо його наявності розглядається у ЄС як елемент спільної політики якості у сфері сільського господарства та захисту прав споживачів.

¹ Szemberg M. Francuzka ochrona nazw / Marta Szemberg // Wiedza i jakość. – 2007. – № 1 (6). – S. 16.

² Cases C-465/02 and C-466/02 of ECJ // [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://oami.europa.eu/en/mark/aspects/pdf/jc020465.pdf>

³ Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. O rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych // Dziennik Ustaw z 2005 r. – № 10. – poz. 68.

⁴ *Całka E.* Geograficzne oznaczenia pochodzenia. Studium z prawa wspólnotowego i prawa polskiego / Edyta Całka. – Warszawa: Wolters Kluwer Polska. – 2008. – S. 102.

⁵ Конституційні акти Європейського Союзу. Частина I / Упорядник Г. Друзенко; за ред. Т. Качки. – К.: Юстиніан, 2005. – 512 с.

⁶ *Całka E.* Вказана праця. – S. 98.

⁷ *Горленко С. А.* Охрана наименований мест происхождения товаров: актуальные проблемы / С. А. Горленко // Патенты и лицензии. – 2010. – № 3. – С. 5.

⁸ *Evans G. V.* The comparative advantages of geographical indications and Community trade marks for the marketing of agricultural products / G. V. Evans // Yearbook of European law. – 2010. – № 29. – P. 224–261.

⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej // Dziennik Ustaw z 2001 r. № 49 poz. 508.

¹⁰ Zielona księga w sprawie jakości produktów rolnych // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.stopcodex.pl/wpcontent/uploads/2009/03/greenpaper_pl.pdf

¹¹ *Całka E.* Вказана праця. – S. 192.

¹² *Skorupski L.* Oscypek pod kontrolą / Lesław Skorupski // Wiedza i jakość. – 2009. – № 2(14). – S. 5.

Резюме

У статті розглядаються особливості правової охорони зазначень сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів, а також назв традиційних продуктів. Показано обсяг цієї охорони щодо кожного з перелічених об'єктів. Продемонстровано взаємодію польського національного законодавства з актами права ЄС у процесі надання та здійснення цієї охорони.

Ключові слова: сільськогосподарські продукти, продовольчі товари, охоронюване географічне зазначення, охоронюване найменування місця походження, гарантована традиційна особливість.

Резюме

В статье рассматриваются особенности правовой охраны географических обозначений сельскохозяйственных товаров и продовольственных продуктов, традиционных продуктов. Показан объем этой охраны в отношении каждого из названных объектов. Продемонстрировано взаимосвязь польского национального законодательства и актов права ЕС в процессе предоставления и осуществления этой охраны.

Ключевые слова: сельскохозяйственные продукты, продовольственные товары, традиционные продукты, охраняемое географическое обозначение, охраняемое наименование места происхождения, гарантируемая традиционная особенность.

Summary

The article deals with the features of the legal protection of geographical indications of agricultural products and food products, traditional products.

The relationship with the Polish national legislation and acts of EU law in procedure of providing and implementation of it's protection is highlighted.

Key words: agricultural products, food products, traditional products, protected geographical indication protected designation of origin, traditional speciality guaranteed.

Отримано 19.12.2011

В. В. СЕЛІВАНЕНКО

Володимир Володимирович Селіваненко, аспірант Київського університету права НАН України

ПРАВА ОСІБ НА ВИНАХОДИ В СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ПРАВА ПАЦІЄНТІВ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Угодою щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС)¹ та директивами Всесвітньої організації охорони здоров'я, Світової організації торгівлі визначається, що права інтелектуальної власності, зокрема на винаходи, не мають бути перешкодою в реалізації прав людини на доступ до інформації, знань та, що найважливіше, прав у сфері медицини.

Створення подібних норм знадобилося для подолання ситуації, яка виникла в ХХ ст. і яка, як зазначає Лоуренс Р. Хелфнер, полягає у тому, що впродовж ХХ сторіччя – сторіччя активного становлення системи міжнародних угод щодо охорони прав інтелектуальної власності та прав людини, такі угоди розроблялися не